

ЧОЗ

XXXXXX	XXXXXXX/XXXXXX	XXXXXX
XXX/XX	X/XXXXXX/XXXXXX	XXXXXX
XXXXXX	XXXXXX/XXXXXX	XXXXXX
	X/XXXXXX/XXXXXX	
	XXXXXXXXXXXX	

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

СПІВЕЦЬ СИЛІ Й ЗМАГАННЯ.

XXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXX
XXXXX/XXXXXX
XXXXXX/XXXXXX
XXXXXX/XXXXXX

Краків-Львів

Додаток до Вісника УНК ч. 7/45 з дня 1/VIII, 1943.

ЛЕСЯ УКРАЇНКА - СПІВЕЦЬ СИЛІ Й ЗМАГАНЯ.

Першого серпня минуло 30 років від смерті Лесі Українки, поруч Шевченка і Франка - найбільшої української поетки.

Леся Українка - це прибране ім'я Лариси Косач в одруженні Кейчі. Вона народилася в лютому 1871 р. у Звягелі на Волині, у свідомій родині українських діячів. Її мати, відома за псевдонімом Олена Геїна визначна українська поетка і публіцистка, виховала своїх дітей у насрізь українському дусі. Слід відмітити, що в ті часи це була надзвичайна рідкість, бо більшість тодішньої інтелігенції під російською займанчиною вживала у шоденному житті вдома і поза домом переважно російської мови. Це, зрештою, були часи, коли на Наддніпрянщині не було українських шкіл. Друковане українське слово було під Гострою забороною валуєвського наказу з 1863 р. Цей наказ був у силі понад 40 років, аж до революції 1905 р.. Знову ж нечисленні українські товариства, що тут і там повставали, ледве животили, постійно наражені на різні жандармські переслідування. До того русифікаційний наступ урядових чинників на українські маси був у повному розпалі. Все це складалося на ті невідрадні умови, в яких відбувалося, розвивалося й формувалося життя української суспільності ХІХ ст., що її національна і політична свідомість щойно почала пробуджуватись. А пробуджувалася після довгих років абайдужніння й безділля, розпороження та незорганізованості під впливом могутнього Шевченкового слова.

Все ж таки на тлі цих відносин родина Косачів дуже відрізняється від п'єсічного загалу своїх сучасників і Леся Українка виростає в дійсно українській атмосфері, при тому незвичайно культурній. Своє гарячу любов до України, свою високу освіту, знання багатьох чужих мов, а в першу чергу - своєї рідної мови, завдячує Леся Українка виховному керівництву своєї матері, а також і її братові Михайліві Драгоманову, з яким єднала поетку довгі роки тісна дружба. Цим двом визначним особам завдячує Леся справді дуже багато. Але тому, що й сама була сильною індивідуальністю, вона пішла в життя своїм власним шляхом. Про це свідчать її твори і листування з близькими та знайомими, в яких так яскраво виступають її відчування, думки та погляди, що в багато дечому є зовсім інші від поглядів і наставлення її духових керівників.

Творчі поетичні здібності відкрила у Лесі її мати, яка заочувала її писати, даючи їй відповідну літературу та поради. І саме вона - її мати, вивела свою малу доню на літературний шлях. Вже 13-річною дівчинкою виступила Леся зі своїми першими поезіями, які були надруковані в галицьких, мабуть дитячих видавнях, а 1892 р. з'являється перша збірка поезій під назвою "На крилах пісень", за якою виходить у світ: 1893 р. "Думи і мрії", 1902 р. "Відгуки" та 1904 р. доповнене видання "На крилах пісень". Всі збірки з'являються за кордоном - в Галичині й на Буковині - внаслідок відомих політичних умов на Наддніпрянській Україні. Ці поезії Лесі Українки відразу звернули увагу свою ніжністю, гаричим патріотичним почуттям, оригінальною тематикою та самим опрацюванням, що свідчило про велику культуру авторки, як людини й поета.

Від 1901 року Леся починає писати драми, для яких теми, звичайно, черпає не з українського життя, а з життя стародавніх греків "Касандра", "Орігія", первісних християн, "Одеожима", "В Катакомбах", "Руфін і Прісцілла", "Адвокат Мартіян", з доби середньовіччя "Лавня казха", "Камінний господар", або із життя американських виселенців "У пушці" і інші. З українського життя є дві: "Боярня" і "Лісова Пісня". Однаке, беручи свої теми із життя інших народів і інших часів - Леся Українка завжди мала на думці Україну і панівні у ній відносини, про які не завжди могла, чи не хотіла говорити безпосередньо і від-

нerto. І саме цей тісний зв'язок творів Лесі Українки з українською дійсністю, хоч описуються в них давні часи і герої чужих народів, ставить її у ряди чоловіх українських національних поетів.

Леся Українка, як поетка, велика не тільки тим, що зміст її творів є надзвичайно глибокий, що в них знаходимо і цілі поксління знаходитимуть для себе дороговказ, яким шляхом треба нам іти, та до чого прямувати. Вона велика також і тим, що для своїх переживань, думок та ідей уміла завжди знайти прекрасну і досконалу форму вислову у своїх ліричних і драматичних творах. Це вимагало не тільки поетичного таланту, але й великої і постійної праці над собою. А Леся Українка спрвді працювала загально і невпинно, не зважаючи на важку недугу, що виснажувала її до краю. Відомо, що цій молодій талановитій дівчині, яка так близькуче виступила на українську літературну арену, - судилось важке життя туберкульозно хворої людини. Леся захворює на туберкульозу в II років і з цього часу хвороба веде свій послідовний наступ на цій ії організм. Потяглося від руки, далі недуга перекинулася на ногу, потім на легені і врешті на нирки. Такий стан змушує поетку перебувати довгі місяці в ліжку у "ліпких кайдахах" з гіпсу, піддаватися складним і важким хірургічним операціям, перебувати довгі місяці в санаторіях Криму, Карпат /у Буркуті/, Італії, Кавказу, а з 1907 р. вона могла жити тільки під південним сонцем Криму, а то й Єгипту. На Кавказі, в Сурамі, вона й помирає, звідки потім переносять її тлінні остаки до Києва і там ховають на Байковому кладовищі. Можна сміливо сказати, що життя Лесі Українки це - героїчна боротьба зі смертю, боротьба напружена, завята людини, що хоче жити і творити. А творила вона не раз у великих фізичних стражданнях, творила у гарячці, що сплюювала ії сили . . .

Недуга мусіда також лишити свій слід на духовому житті поетки і на її творчості. І ділоно, в її ліричних і драматичних творах знаходимо багато дечого з її переживань, що хитається поміж крайньою зневірою і розpacем безнадійно хворої жінки та сильною поставою людини, що знає мету свого життя, своє призначення, мужньо змагається з усіма труднощами та своїми слабостями, щоб гордо й відважно піти назустріч своїй долі і за собою повести інших. У її одному з ранніх, загально відомому вірші "Контра спем сперо" - проти надій надієся - може найсильніше висловлена життєва поставка змороної важкою недугою, але' бадьорої духом поетки:

Ні, я хочу крізь слізи сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Жити хочу ! Геть думи сумні !

А в другому вірші вона говорить:

О, знаю я, багато ще пролетить
Злих хуртовин над головою в мене,
Багато ще надій із серця облетить,
Немов од вихру листячко зелене.

Я знаю се і жду страшних ночей,
І жду, що серед них вогонь той загориться,
Де жарів залізо для мечей,
Гартується ясна і тверда криця.

Коли я крицею зроблюсь на тім вогні,
Скажіть тоді: нова людина народилась;
А як зломлюсь, не плачте по мені !
Пожалуйте, чому раніше не зломилася !

І дійсно, важкі хвилини у житті Лесі Українки таки переважають над ясними і безтурботніми, але вона їм не піддається, вона не ломиться, а навпаки, перемагає біль, який вони із собою приносять, не зневірюється й на мить в ідеї, якій служить. Під ударами долі, вона міцніє духом, з витривалістю борця змагається з прикрою ділністю. У її віршах народ знаходить відгуки тих справді величних і героїчних переживань цієї слабої тілом, але такої міцної духом жінки.

Та що не дae ій утопитись у власному горі, що кличе її до життя та боротьби, що підносить її до висот пророка і нашого духовного провідника? Це любов до України! Бо ж не особисті переживання, а Україна, її доля, турботи про її майбутнє – є основним мотивом творчості, ліричних і драматичних творів Лесі Українки. Ось її слова:

"До Тебе, Україно, наша бездольна мати,
Струна моя перша зазветься,
І буде струна уроцісто і тихо лунати
І пісня від серця політєся".

Леся Українка почував на собі всю відповідальність поета-громадянина, що має достаточно пробудити овій народ зі сну вікової немові. Вона цілим своїм "Я" бунтується проти тодішньої української суспільноти, у своїй масі пасивної, рабсько покірної, що жила в першу чергу своїми особистими справами вигідних і егоїстичних мішан, чи хуторян, без найменшого зрозуміння боротьби за вищі цілі. Воля народу – для Лесі Українки це – найвищий ідеал, свята мета. Але вона знає, що воля здобувається тільки в боротьбі і вірить, що воля ця воскресне з полум'я боротьби і нової сили набере з крові її мучеників, як той мітичний птах Фенікс. Цей птах, як вірили старинні Єгиптяни, що 500 років прилітає зі Сходу до Єгипту, робив гніадо в саятині сонця в Геліополі, згоряв у ній, як у багатті і потім відроджувався з власного попелу.

Запалити іскру нового життя в "можем порослих серцях", захопити ідею змагання серця небільників, – ось завдання, що його собі поставила постка. Вона хотіла влити у свої слова весь жах свого палкого серця, непереможне бажання своєї волі і пориву до чину, що ним горіла вона сама, і тим бажала захопити своїх земляків та підняти їх до діла.

"І не на те слова ховала вас,
І напоїла кровю серця,
Щоб ви лилися, мов отрута млява,
І посидали душу, мов іржа.
Промінням ясним, хвилями буйними
Прудими іскрами, леткими зірками,
Палкими блискавицями, мечами
Хотіла б я вас виковать, слова.
Щоб ви луну гірську будили, а не стогін,
Щоб краяли, а не троїли серця,
Щоб піснею були, а не квілінням.
Вражайте, ріжте, навіть убиваите,
Не будьте тільки дощикем есіннім,
Палайте, чи паліть, та не вяліть". -

говорить Леся, упovні свідома своєї ролі поета. Це роля співачія із драми "Давня казка", то його пісні не тільки полонять горду красуню, але закликають до бою здеморалізоване військо і поривають до змагань. Це роля пророчиці Тірци з іншої драми, що будить свій народ з безділля і лінівства, з "камінного сну раба" до праці, до життя і топить арбу – символ плаксової чуттєвості сучасної поезії, до часу, коли віднайде її рука гідніша і збудить у ній не тільки голос, але й вічну душу. Це роля троянської царівни Кассандри, що єдина передбачає нещасливу долю свого родинного міста і непохитно стоїть на сторожі правди,

присвячуєчи своє особисте щастя і спокій в ім'я добра свого народу, над яким нависла велика хмара катастрофи. Кассандра хоче її відвернути, але зловісно-пророчим словам ніхто не вірить, ще й проклиають її, що вбиває певність і відвагу у людей. І Кассандра в розпуці, що не зможе змінити ходу подій, бо не мав в неї снаги і волі до акції, щоб керувати відкритою правдою! Не та була б ціна слова, якби могла вона чином і збройною рукю скріпити його сили і дати своїм землякам приклад. Однак життя безнастінно іде вперед і нема руйни... є лише життя... життя.

В драмі "Кассандра" поетка висловила свої почуття, які мучили і гнітили її ціле життя. Її боліло те, що її головний протест проти марного життіння в рабській покорі не знаходить відгуку в серіях українського люду, що не тільки не мав сили й відзаги підняти мече на гнобителя і тирана, але й сказати непокірне слово, а уповажити на його ласку і милосердя, пімсту залишив за Богом. І устами раба в "катакомбах" кидав безчинній масі виклик:

"Ля піду за волю проти рабства,
Я виступлю за правду проти вас".

Але закликаючи українську суспільність до боротьби за волю, Леся Українка знала, що покірний раб мусить переродитися у нову людину, людину боротьби, людину чести й обов'язку. І в своїх поезіях, драмах і поемах вона дає образ такої людини, що вміє постоюти за правду, за свою ідею, що зміє їти на перекір своему темному й несвідомому оточенню до своєї мети, що не боїться ставити чоло у змаганні зі стократ сильнішими перешкодами. Прекрасним прикладом такої людини є Роберт Брюс, герой візвольної боротьби шотландців проти англійського поневолення, який сім разів повставав проти гнобителів, а коли першиміг, то став справедливим шотландським королем. Але людина, яка захопилася своєю ідеєю, мусить цілком присвятити себе здійсненню її. Така людина мусить відректися від свого особистого щастя і для неї воно не може існувати. І саме може в тому знаходитися весь героїзм тих людей, що вміють залишувати над своїми особистими справами і на першому місці покласти ідею і вищий обов'язок. Леся Українка усвідомила це собі ще на зорі свого життя і у вірші "Сон літньої ночі" вона говорить:

"Я щастя не маю і в мріях не бачу,
Бо іншій мрії у серці ношу.
Коли я часами журюся і плачу, -
Я щастя у долі тоді не прошу.

Для інших і доля і щастя хай буде,
Собі я бажаю не сну, а життя, -
Хто зо сну прокинувся, хай щастя забуде,
Ісому вже до щастя нема воротя!".

Не кожна людина є настільки сильною, щоб перекреслити своє особисте життя, а ті, що в почутті свого обов'язку, у своїй відданості ідеї це роблять, переживають це дуже глибоко, хоч не показують цього по собі. І саме переживання таких людей, що до того дуже часто не знаходять зрозуміння в своєму оточенні, але які незломно прямують до своєї мети, старається зобразити у своїх драматичних творах Леся Українка. Головними героями є переважно жінки. Для тих творів характеристичне саме те, що немає в них зовнішньої дії, а ювільє - з'ясування обставин, в яких знаходиться герой і спосіб, як він їх сприймає, як їх переживає і яке становище займає. Тому ці драми не легкі ні для виставлення на сцені, ні для читання, не кожен розуміє всі тонкощі переживань і думок, які висловлюють зображені герої, бо самому треба багато пережити, щоб відчути все, що хотіла сказати поетка. З другого боку треба знати історичні обставини даної доби, середовища, з якому відбувається дія. А Леся Українка вибирала завжди такі теми, які могли характеризувати ті, чи інші вічносини української дійсності та дати еразки, як треба було б і нам робити.

Однаке від того часу на українських землях багато змінилося. Національна свідомість мас зросла, українське життя набрало зорганізованих форм, культурне життя сильно розвинулось. Сьогодні не можна сказати про українську суспільність, що вона байдужа до загально-національних справ, що вона не вироблена. Напаки, вона має за собою етапи великій визвольної боротьби, а саме за здійснення завітної мети Лесі Українки. Сьогодні теж ми є свідками, як народжується і формується тип нової української людини, людини ідеї, чести й обов'язку. Шевченко, Франко, Леся Українка і багато інших визначних людей своїми ідеями, життям і творами великою мірою причинилися до цього. Тому, тим людям на зіки вічні належить від нас вдячна пам'ять і глибока пошана. Леся Українка є однією з тих, що з печаттю її духа ідуть в життя цілі покоління.

ВИДАВЕЦЬ: Український Центральний Комітет, Краків, вул. Зелена 26.
Діловий Осередок у Львові, вул. Паркова 10.

HERAUSGEEBER : Ukrainscher Nationalausschuss, Krakau, Grünestr. 26.
Dienststelle in Lemberg, Parkstr. 10.